

južno od Postojne, Kras, Vipavsko dolino in Brda! — Slovenska etnološka veđa vendar vsaj tri naša območja: panonsko, alpsko in sredozemsko, nekateri etnologi tudi še četrto, osrednjeslovensko območje. Budimpeštanska razstava »Ljudska umetnost v Jugoslaviji« prva govori v SR Sloveniji edinole o alpskem in

panonskem območju. Tudi nekdo, ki ni etnolog, lahko ugotovi, da je to mnenje neutemeljeno. Ob pričujočih ugovorih k obravnavani razstavi se kajpada zastavlja vprašanje: kako je bilo dandanes mogoče oblikovati razstavo, ki ima našete napake?

PUSTNI OBIČAJI V BOLJUNCU PRI TRSTU

Ob »pustnem večeru«, 9. maja 1986, v Boljuncu

DRAGICA ULE-MAVER

Kulturno društvo »F. Prešeren iz Boljunca pri Trstu je ob proslavljanju letošnje 85-letnice ustanovitve posvetilo večer staremu vaškemu običaju — pustovanju. Številni vaščani so najprej prisluhnili predavanju etnologa Naška Križnarja o pustovanju v Sloveniji, nato pa so si ogledali filme domačina Staneta Žerjala o pustu v Boljuncu. Člani društva so pripravili tudi fotografsko razstavo s kronološkim prikazom pustovanja od prvih povojnih let do danes.

Nekoč so bili pustni običaji zelo bogati, saj so obsegali poleg tradicionalnega pobiranja darov še »pustno kaso«, zapuščanje »pustne dote« in pustni pogreb. »Pustna kasa« je trajala po eno leto. Prvo nedeljo po pustu so se vaški fantje in možje zbrali v gostilni, določili pravila kase in izvolili predsednika. Vsak se je obvezal, da bo vsako nedeljo ob določeni uri prinesel določeno vsoto denarja za »kaso«. Če tega ni storil, je moral plačati globo. Denar iz »kase« so tudi posojali na obresti. Na pustno nedeljo so »kaso« razpustili in vsak je dobil nazaj svoj denar, obresti in globe pa so porabili za skupno pustno zabavo. Ta navada se je v vasi ohranila do 60. let. Najstarejši zapisi o »pustni doti« in pustnih predsednikih segajo v leto 1859. Na pepelnično sredo je pustni predsednik prebral Pustovo oporoko in med Boljuncane razdelil njegovo doto. Ta se je z leti spreminjala in se prilagajala problemom in potrebam vaščanov. Tako jim je Pust ob razla-

stitvi vinogradov in oljčnih nasadov pod vasjo za gradnjo tovarne Grandi motori zapustil griča Kras in Selo za zidanje novih hiš, vinogradnikom pa vaški trg za prodajo kletarskega orodja in posode. Tekst zapuščanja dote je bil navadno v verzih, navada pa se je ohranila do leta 1969.

Spreminjanje življenjskih razmer je vplivalo tudi na običaje. Tako so v Boljuncu do leta 1961 Pusta zažigali, od 1962 do leta 1971 pa spuščali z »raketo« v »vesolje«. Pust (množic, napolnjen z balončki) je večkrat pristal zelo daleč od vasi (pod Učko...). Teh pogrebov se je navadno udeležilo veliko ljudi, katerim je pustni odbor zastoj delil vino, repo, polento in polenovko. Zadnja leta Pusta ne pokopavajo več, in škoda bi bilo, da bi ta običaj šel v pozabo, kakor so šli značilni vaški pustni liki. Te je leta 1969 opisal dolgoletni pustni predsednik in avtor Pustovih oporok Josip Ota. Najznačilnejši so bili: »medved« (z obrnjenimi kožuhi, kravjimi zvonci in koruznimi storži), »urači« (orači), ki so z »voloma« na pustni terek vlekli »uorač« (plug) po vaških ulicah, dvoriščih in trgu.

Poleg plesov, ki jih prireja domače društvo, je danes ob pustu živo le za pustni terek, ko pustne šeme (škarimate) hodijo v spremstvu vaše godbe na pihala od hiše do hiše in pobirajo jajca, klobase in vino. Po pustni povorki na vaškem trgu pa se vsi zberejo ob »frtadi« iz jajc in klobas in kozarcu vina.